

МАКЕДОНСКАТА ДРЕВНА МЕДИЦИНА

Од книгата на Ангелина МАРКУС

ХИПОКРАТОВА ЗАКЛЕТВА

Во часот кога стапувам меѓу членовите на лекарската професија свечено се обврзувам дека својот живот ќе го ставам во служба на хуманоста.

Кон своите учители ќе покажувам долга благодарност и почитување.

Својата професија ќе ја извршувам совесно и достоинствено.

Најголема грижа ќе ми биде здравјето на мојот пациент.

Ќе ги почитувам тајните на тие што ќе ми се доверат.

Со сета своја сила ќе ги одржувам честа и благородните традиции на лекарската професија.

Моите колеги ќе бидат мој браќа.

Во вршењето на должностите кон болните на мене нема да делуваат никакви обзир, вера, националност, раса, политичка или класна припадност.

Од почетокот апсолутно ќе го почитувам човечкиот живот.

И под закана нема да дозволам моите медицински знаења да се искористат спротивно на законите за хуманоста.

Ова го ветувам свечено, повинувајќи се на својата чест.

По Евангелието на Марко, Исус им рече: "Пророкот добива признание од секаде, освен од својот град, од своите роднини и своето семејство". Што да правиме сега со Македонците за самоспознавањето, кога и неверниот Тома бил Македонец. Ќе соработуваме, ќе истражуваме, ќе пишуваме сè додека не го изодиме трнливиот пат на македонската слава.

Нема да појдеме од славните имиња на Македонците кои тргнале во опременување на православниот свет пред илјада години. Тргнале и го оставиле Кирилското писмо од Охрид до Сибир и од Балтик до Јапонија. На тие непрегледни простори, на една петтина од Земјината топка милиони луѓе го употребуваат македонското писмо. Многубројни репрезентативни луѓе ја шират просветата. Македонците ништо не прават сами. До нив се браќата, близнаците, роднините, народот, фалангата. Ако еден изостане, другите продолжуваат и го оживуваат вечното наследство. Така е од предисторијата. Човек до човек, сè посливи еден од друг, вистински космополити.

Во неолитот, во печатите од Говрлево и во писмото во Осин-

НАУКИТЕ СО МАКЕДОНСКИ У

чани, Васил Иљов и Вангел Божиновски ги препознаа и ги прочитаа македонските букви и зборови стари 6.000 години. На еден печат со зборот "сирнал" се откриваат многу податоци. Во тоа време во Македонија имало држава, трговија, царина и заверена контрола со печат за движење преку граница. Во другиот печат ја прочитале следната содржина: "И целиот ум го зеде учителот". Заклучокот е дека пред 6.000 години во Македонија имало писмо, школи, ученици, учители, кога никаде во светот немало образование на генерациите. Свештениците, краевите, учителите, филозофите, апостолите, Кириловите ученици отсекогаш го одржувале просветниот систем за систематско изучување на знаења од сите области, а особено учењата од филозофијата и од медицината. Сите македонски кралеви и цареви во својата држава организирале филозофски, медицински, воени школи и тренинзи во спортовите за настап на олимписките игри. Таква организација имало во секој македонски град во светот, во градовите Александри, Филипи, Антиохи, Хераклиди. Овие градови и по две и три илјади години уште ги носеле истите македонски имиња, постоеле истите градби и царски симболи и украси. Искендер, Кабул, Кандахар и Аполнија, Пела, Теба. Таму се ширеле филозофијата, медицината, писмото, драмите, уметноста со големо влијание. Така, на пример, низ цела Европа, во замочите, собранијата, театрите се вградени македонски сонца и штитови, но најчесто ги има македонскиот цвет и палмета. Науките со македонски ум најдобро се прифатени.

Во IV в.пр.Хр. филозофијата и медицината биле на највисоко ниво. Од тогаш познати се филозофските школи:

Питагорејската школа од островот Сам завршила на Сицилија; Милетската школа во Јонското крајбрежје и островите; Елејската школа Ксенафон, Перменид, Зенон завршиле, како и Питагорејците, на Сицилија и во Емпедокле на Етна; Хераклит, Демокрит, Анаксагора од Ефес, Абдера и Акрагант, иако без школи за своето учење, дејствувале со своите системи врз сите други филозофски школи; Стоичката школа продолжила и во Рим; Епикурејската школа, под влијание на Демокрит, во Рим ја развил Лукреције Кар; Софистите дејствувале секаде. Сократовата дијалогска етичка метода вршела влијание на Еврипид и на Есхил за драмското творештво. Сократ и Фидие биле убиени во Атина и како последни жртви го означуваат падот на културната компилација во градовите-држави; Платон се криел зад делата на Сократ и на софистите; Аристотеловиот лицеум, ор-

АРИСТОТЕЛ ГО КРЕНАЛ ПРЕВЕЗОТ НА МИСТЕРИИТЕ И НАПРАВИЛ НАУКАТА НА ПОСВЕТЕНИТЕ ДА ИМ БИДЕ ДОСТАПНА НА СИТЕ

ганизиран како филозофска и воена школа, низ сите македонски градови, претставувал врвен дострел во образованието. Тоа е најголема институција во огледна форма, која извршила влијание врз светскиот образовен систем.

Гимназионатот, на почетокот создаден за школување на една генерација врсници, поточно за кралските другари на Александар, прераснал во школа за кадри потребни за целата држава, од сите профили. И пред Аристотел моделот за подготвување на борците од разни племиња е сличен во описот кој го дал Хомер. Кралот раководел со светлиштето, со воините и со народот. Него го подготвувал тим од учители за да стане водач на еднакво школувани аристо-

кратски синови, кои ѝ припаѓале на традицијата на совршенството во Македонија.

Аристотел имал среќа да се роди во богата аристократска фамилија, која била во служба на македонските кралеви. Со генерации Аристотеловите предци: прадедо му, дедо му и татко му биле царски лекари. И Аристотел се родил, живеел и работел богато обезбеден за истражувачките потфати од цар Филип II, а подоцна и од Александар. Царските лекари имаат долга традиција во македонските престолнини, од Пердика I до Клеопатра VII и Јустинијан.

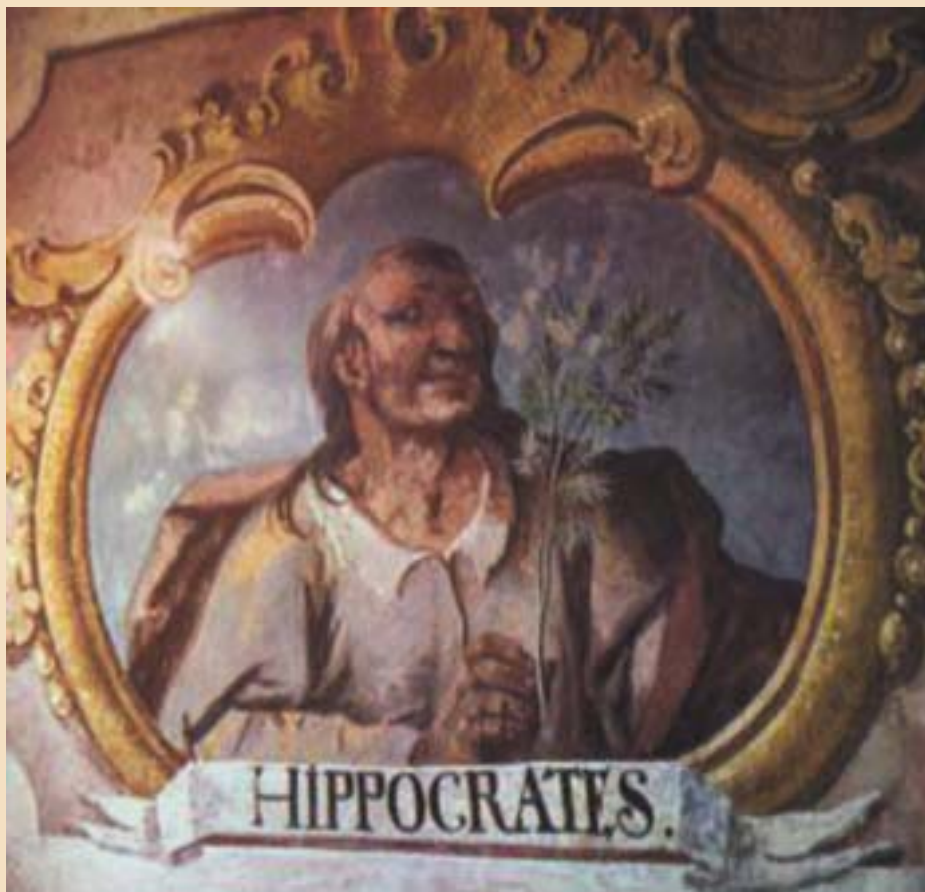
Царскиот лекар во Македонија бил енциклопедист. Севкупното сознание му било на увид. Тоа било предуслов Алек-

М НАЈДОБРО СЕ ПРИФАТЕНИ

сандар да биде тоа што бил и Аристотел, да ја моделира севкупната научна мисла за иднината преку Александрија. Царските архитекти ја изградиле Александрија, а царските филозофи ѝ дале душа за да се сместат Аристотеловите дела и методи за одржување на македонското мисловно научно богатство.

Аристотел, роден во времето на владеењето на Аминта, кога татко му Никола бил царски лекар во Пела, растел заедно со Филип II и како негов вреник може да се смета за кралски другар. Олинт, градот на мајка му, и Стагира, градот на татко му, биле многу несигурни, често ограбувани од атинските морнари - пирати. Идниот научен гениј не можел сам да се школува таму, кога родителите му живееле во царските дворови. Тоа значи дека и Аристотел имал царски другари, како Ахил или царските другари на Александар, на кои учител им бил Аристотел. Школувањето на Аристотел се одвивало во богатите царски библиотеки низ Македонија и знаењата од природата и од медицината од татко му, кои се пренесувале од најрана возраст од колена на колена. Во негово време филозофите имале царско потекло. Хераклит, Демокрит, Емпедокле, Питагора, Хипократ и многу други на монетите и на стартерите, се со царска лента преку главата, како Филип II и другите цареви до Персеј и боговите: Аполон, Асклепије, Артемида, Орфеј, Херакле. Тоа ни зборува дека Аристотел бил во друштво не само со царевите и со филозофите, туку и со боговите кои многу значеле за Македонија.

Првото запознавање со филозофијата и со природните науки не му биле прегледни. Формирал тим од 40 ученици и почнал систематизација на науките таткото на сите науки. Во сите учебници, уште на првата страница му се оддава заслуженото признание за тоа што ги формирал историјата, логиката, филозофијата, етиката, естетиката, физиката, биологијата, метеорологијата итн. Во тоа имал голема поддршка не само од Аминта, туку и од Александар II, Пердика III, Филип II и особено од Александар III. За време на неговиот живот сите македонски владетели, во секој царски град граделе библиотеки и школи, лаборатории, паркови за непречено одвивање на научните истражувања, препишувања и презентирање на научните дела. Македонците не работеле сами. Им помагале фамилиите, другарите, учениците и од почитта кон царевите и боговите - тие го почнале првото подучување на народот. Аристотел бил одличен организатор. Другари му биле генералите на Филип. Војска од ученици го средувала научниот материјал под негово раководство. Научната систематизација ја повлекла и синтезата. Да се види што со што е сродно, што му претходи на тоа што е на повисоко ниво и сè да го пронајде своето место и во природата и во општеството. На прво место ја ставил логиката, како наука за мислењето и методологијата.

ХИПОКРАТ ВО МЕДИЦИНАТА ПОАЃА ОД ФИЛОЗОФСКИТЕ ТОЛКУВАЊА НА ЧЕТИРИТЕ ЕЛЕМЕНТИ, КАКО И АРИСТОТЕЛ

Органон - системот на сите природни науки под заедничко име: природа или физика, ги подредува според заедничките закони. Интересен податок е дека и математиката ја определува како природна наука, бројките ги изразуваат предметите.

Медицината спаѓа во списите Физика. На фармацијата ѝ посветил големо внимание за да го оправда Асклепијевиот знак со змијата, кој Македонците им го дале на сите аптеки во светот. Аристотел го задолжил Теофрат, својот ученик и наследник на Аристотеловата школа, да собере сè што е познато во фармацијата во посебни списи, сè за билките, рецептите, лековите. Благодарение на тоа, Аристотеловите дела долго биле учебници во Александрија. Врз основа на тие дела, неколку стотини години, се школувале сите лекари во Римската империја, се правеле прирачници за лекување во арапскиот свет и во оригинал ги зачувале Аристотеловите дела. Тие се користеле и за Библијата и за Коранот. Се прошириле до Рим и до Шпанија, преку ренесансата ни се вратиле за денес повторно да ги проучуваме како сега да се пишуваат. Општочовечките вредности во тие дела секогаш се интересни за било кое подрачје од пишуваното. Стилот, дијалогската форма, збиената мисловност ја дава македонската карактеристика на пишување и тогаш и сега. Во иста форма се и драмските и сегашните

компјутерски текстови. Коинциденцијата на компјутерскиот јазик и Аристотеловата логика ги затекнала експертите во незнаење за Македонија и за нејзините древни школи, кои постојано се актуелизираат.

Аристотел, пред сè, е филозоф. Ги собрал, ги подредил и ги објаснил сите филозофии во еден систем по сродност на темите. Едните имаат космолошка проблематика, другите антрополошка. Аристотел се надоврзал на постојното и создал целосен систем, објаснувајќи ги законите во светот како целина, во природата, општеството, човекот и мислењето.

Аристотеловата школа може да се смета како прототип на сите видови школи низ Македонија, вклучувајќи ги школите од неолитот. Првата куќа која ја изградил човекот и која допрела до нас, ни ги претставува космичките закони вградени во неа како знаење на неолитскиот човек. Тој принцип на градење и денес е присутен во Македонија. Се почитува јужната сончева страна, како олтарите во црквите и во староградските куќи. Исто е во куќите и во палатите каде што живееле и живеат македонските фамилии.

Во Македонија, како што живееле фамилиите на боговите, на музите, фамилиите на Асклепио, Аристотел и Хипократ, фамилиите на царевите и фамилиите на народот, така живееле тајфите,

учениците во школите и борците во фалангата. Тоа е македонскиот народ, кој со таквиот начин на живеење ја презел духовноста низ генерации, ја негувал и ја пренесувал од колено на колено, од дедо на внук, од древни времиња до сега и во иднина. Еј, Македонецу жив и здрав, те препознаваме по земјата до ѕвездите. Никој ништо не ти може. И кога си сам со тебе се сите.

Древната филозофија и древната медицина во основа ја имаат космичката традиција. Мораме да ја покажеме и сличноста на Аристотел и на Хипократ и

ЗА ПИТАГОРА И ЗА ДРУГИТЕ СОФИСТИ "ЧОВЕКОТ Е МЕРКА ЗА СЕ"

принципите, стилот и методот на нивните две школи. Нивната научна поставеност е како царски школи, во истите градови и со истите македонски луѓе. Воопшто не е случајно тоа што Хипократ во медицината поаѓа од филозофските толкувања на четирите елементи, како и Аристотел. Исти луѓе им биле соработници и пријатели.

Филозофите до Аристотел, како основно битие, суштина на светот, ги земале четирите елементи: земја, вода, воздух и оган. Од нив ги извеле постоењето и структурата на светот како материјализам. На пример, Демокрит вели дека светот е материја и простор. Просторот е само услов за постоење и движење на атомот. Атомот на душата со најпрефината форма е неуништив како секоја материја во основата на севкупната разновидност на светот. За Хераклит огнот е вечен принцип на промени на сè постојно.

За Питагора и за другите софисти "човекот е мерка за сè". За Сократ моралните вредности на човекот се најважни. Аристотел ги евидентирал различните филозофски толкувања за светот и човекот и

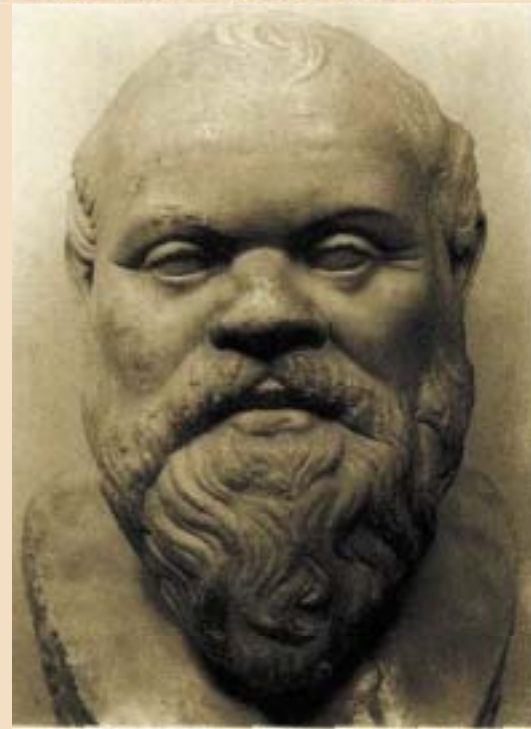
ништо не отфрлил од претходниците, освен идеализмот на Платон. Аристотел се надоврзал на толкувањето за четирите елементи во претходната филозофија и го додал петтиот елемент, нарекувајќи го етер. Етерот овозможува динамика, движење на сè постоечко. Движењето како усовршување, како развој во сè посложена форма на космичката материја до живата природа, во тоа ги согледувал единството на духовното и материјалното. Го согледувал човекот кој се раѓа, живее и мисли.

Филозофскиот систем на Аристотел е целосен, комплетен, како што е и македонската држава, изразена преку неговата филозофија. Не постои проблем на кој Аристотел му пристапил а да не го претворил во тема и му дал задоволително решение. Систематизацијата му овозможувала синтеза. Големiot систем во Аристотеловата филозофија е услов за огромниот општествен напредок на македонската држава со сите функции, во било која сфера на живеење.

Тој систем изгледа вака: Онтологија - битие, суштина, постоење на материјата; Гносологија - рационално спознавање, логика, душа; Движење - материјата се усовршува од ентелехија до форма; Антропологија - човекот, материјално, физиолошко и мисловно битие; Социологија - општество уредено со закон, држава власт; Политика - човекот како општествено битие; Етички и естетски норми - како теоретски, научни и практични дострели на уметноста и моралот на луѓето.

Од една страна, давајќи одговор на сите филозофски проблеми во системот, Аристотел одговорил на потребата на филозофијата да се смета за мајка на науките. Од друга страна, пак, со класифицирање на науките го осамостоил нивниот натамошен опстанок. Сите науки се поврзани и условени меѓу себе, и филозофијата како општото и посебното, така и теоретското и практичното. Аристотел го кренал превезот на мистериите и направил науката на посветените да им биде достапна на сите. Аристотел како царски другар, како царски филозоф, како царски лекар кулминирал со филозофскиот систем и со диференцирањето на науките. Со тоа го овозможил развојот на науките и на медицината со иста таква поделба и гранки, какви што има во современиот свет. Аристотеловото учење за филозофијата како најопшт закон за природата, општеството, човекот и мислењето ни го потврдува единството на светот во целина, низ што се потврдува македонското битие. Тоа е филозофија врз која е граден системот на македонската држава со сите функции за да тргне во поход на обединување на целиот свет за слободно и среќно живеење на човештвото. Логото е наука и медицина. Науката открива, осознава, а медицината поправа, лекува.

Логиката не е само наука за вистинитото мислење. Таа е прва наука на Аристотел, орган за мислење. Тоа е збо-

ЗА СОКРАТ МОРАЛНИТЕ ВРЕДНОСТИ НА ЧОВЕКОТ СЕ НАЈВАЖНИ

рот "логос" со значење закон, збор, поим, оган, наука. Логија е завршен слог на сите науки. Зоологија, психологија, биологија, космологија, антропологија, етнологија, театрологија, физиологија, фармакологија; сите науки кои го добиле името од Аристотел се поимнуваат во македонскиот славен IV в.пр.Хр., на врвни постигнувања на сите подрачја во науките и општественото живеење.

Аристотеловата филозофија во целост му соодветствува на македонското општество. Аристотеловата наука ни ја покажува иманентноста како поврзаност на разновидниот свет. Тоа е појмовно и термилошко чистење. Тоа е умот кој го збогати македонскиот дух. Од филозофијата навлезе во библиотеците, во сите Александрии кои Македонци ги изградиле низ светот. Од таму Аристотел го сретнуваме како извор во христијанството и во исламот. Во целиот среден век, во манастирите низ Европа се препрочитувал и ги кршел копјата со еретизмот и инквизицијата за конечно да блесне во ренесансата и во романтизмот, подеднакво воодушевувајќи ги древните луѓе и народи. Низ сите тие милениуми медицината и фармацијата се верен придружник на филозофијата и науката. Медицината научно напредува, но во лековите и во лекувањето сè уште ги применува принципите кои им биле познати на древните Македонци.

(продолжува)